

A hetesi papgyilkosság ötvenedik évfordulójára

„...a felejtés még egyszer megöli az áldozatot.”

(ELIE WIESEL)

1959 novemberéig kevés amerikai hallott a kansasi Holcombról. Valahogy annyira nem, mint ahogy 1967 decemberéig – Somogyon túl – Hetes is csak a térképen volt. Az amerikai kisvárosban akkoriban már negyven éve nem volt gyilkosság, Hetes sem volt ilyesmiről hírhedt. Mégis – itt is, ott is – egy vasárnapi hajnalon egyszer csak bestiális kegyetlenséggel ártatlan embereket öltek meg. A tengeren túl – 1959. november 15-én – egy családot: a farmert, a feleségét, a tizenhat éves lányukat, és a tizenhét éves fiukat; Hetesen – 1967. december 3-án – a falu ötvenhárom éves papját, Hollós Bélát és hetvenhárom éves édesanyját, özv. Hollós Béláné Merville Stefániát. Az alatt a két hét alatt,¹ amikor a gyilkos még ismeretlen volt az emberek előtt, Hetesen olyasféleképpen éltek, mint az amerikai kisvárosban. „...a városka lakói, akik addig csak ritkán vették maguknak a fáradságot, hogy bereteszeljék az ajtót – annyira nem féltek egymástól –, újra meg újra felidéztek képzeletükben e lövéseket: a baljóslatú dörrenések fellobbantották az emberek tekintetében a bizalmatlanság tüzét, s sok régi szomszéd olyan idegen pillantásokkal méregette egymást, ahogy valóban csak idegenek szokták” – olvashatjuk Capote regényében.² Hetesen akkor zárták be először a kiskapukat, akkor kerítette be őket először a „minden megtörténhet” rettegése. Volt gyanúsítottjuk is: Bódi József, a falu lumpene.

Az amerikai gyilkosság sosem felejtődött. Truman Capote regénye 1965-ben jelent meg, amikor a gyilkosokat felakasztották. 1996-ban film is készült a történetből, így aztán ez az esemény valahogy *életben maradt*. Ha azt mondjuk, „hidegvérrel”, eszünkbe jut a történet. A hetesi papgyilkosságot belepte az idő pora. „...a felejtés még egyszer megöli az áldozatot”, mondta Elie Wiesel, akit a mottóban idéztem. Nyilvánvaló, hogy ő a holocaust áldozataira gondolt, nekem ebben az igaz és szép mondatban minden áldozatért szól a harang.

Hetesen a mendemondák tartották magukat a legtovább – a falu plébánosától, Portik Józseftől tudom, aki harminchárom éve a falu papja –, sokáig beszélték, hogy a kivégzésre tíz forintos belépővel lehetett bejutni. Ebből annyi igaz, hogy állítólag a fél falu ott tolongott 1968 május 3-án a kaposvári börtön előtt a zeneiskola szomszédságában. (Tán a világon sincs még egy ilyen szomszédság! Súlyosabb a büntetés, ha valaki nem muzikális. És fordítva is igaz.) Tudjuk, hogy a hetesiek többsége hiába tolongott. Hosszas egyezkedés után csak hárman lehettek tanúi az eseménynek.³ Igazolták a falunak, hogy a kivégzés megtörtént.) Mondogatták azt is, hogy a gyilkos kiskatona ún. beépített ember volt. Így aztán politikai zöngéje lett a dolognak. (Ha ez igaz lett volna, megúsza volna a kötelet.) Valamiképp a gyilkosság módját is megszelídítette az idő, Hollós atyát álmában érte a halálos ütés, mesélték, s szinte kezdettől hittek ebben. (De nem így volt. Megvirradt, kilépett a folyosóra. Látta a gyilkost, védekező könyörgéssel feje elé tartotta a kezét. Az első csapás végzett vele.

Az anyának már többet, tovább kellett szenvednie a halálért, a gyilkos szétverte a fejét.) A gyilkosság színhelyén, az ódon paplak folyosóján ma emléktábla van. (Akkor épülhetett a paplak, amikor a barokk templom. Vastag falak, tágas terek, akkora a konyha, mint egy táncterem. A gyilkos itt töltötte az éjszakát.) A paplak ablakain mindenütt rácsok, már a gyilkosság után kerültek ide. De a mellékhelyiség ablakán, ahol a gyilkos bemászott, akkor is volt rács. Hogy mivel ölt ez a kiskatona? Kegyetlen fegyverré lett a kezében egy ártatlan ostyasütő! (Három kilós öntvény! Ma a Veszprémi Püspökség muzeális tárgya.) Az emléktábla alatti vázába rózsákat vittem. Az áldozat hajdan a hitoktatóm volt a kaposvári Szabadságparki (ma Berzsenyi) Iskolában és papunk a Szent Imre plébánián.

(Az áldozatok) Hollós Bélát 1959-ben helyezték el a városából, a templomából, a közegéből, ahol népszerű volt, ahova tudásával, műveltségével illett. Egyetlen mondatnyi dörgedelem minden prédikációjában volt, ma is hallom. „Te, a XX. század embere!” – mondta. Mi, gyerekek, alig vártuk ezt a mondatot. Tudtuk, hogy jön. Némán kuncogtunk. Kánonjogot tanult tudós pap volt. Nem volt szigorú, ezért ezt a dörgedelmet inkább afféle szólásmondásnak tartottuk. Humorérzéssel megáldott ember volt. Mindig mosolygós, különösképp gyerekek között. (Sose kérdezte, kit írtak be a szülei hittanra és kit nem. Az előbbi hátránynak számított akkor. Mi meg szerettünk volna továbbtanulni. A hittanórák illegalitásának kétségkívül volt varázsa.) Az autó és motor iránti szenvedélye is városi jelenséggé tette Hollós Bélát. Simson motorral járt az iskolánkba. (Nem a távolság miatt, a templom és az iskola egyaránt a Szent Imre utcában volt/van.) Nemcsak az autó volt ritkaság akkoriban, a motor is. A piknikus alkatú pap enyhén szólva jobbról-balról lelogott róla. Valószínűleg maga is tudta, hogy nem motorra termett, de nem törődött vele. Később az osztrák rokonoktól kapott egy használt bogárgátú Volkswagent. Hetesen emiatt terjedt el a hír, hogy gazdag. Az édesanyja Bécsben született,⁴ nevelkedett. Onnan hozta feleségnek a kisbéri tanító. A rokonok között akadt egy Mici Tante, akinek óra- és ékszerüzlete volt, s aki néha családostul megjelent Hetesen. Igazán nem biztos, hogy Bécsben gazdagnak számított; akkor nem használt bogárhátút ajándékozott volna az unokaöccsének. De a suttogások ékszerekről szóltak. A hagyatéék átvételi elismervénye ezt nem bizonyítja. Özv. Hollós Béláné Merville Stefániának két pár fülbevalója volt kövekkel, arany karikagyűrűje, ezüst karkötője, ezüst brosstűje, nyaklánc arany kereszttel és még néhány apróság. Az egyik tanútól tudjuk, hogy 300 forint volt a nyugdíja és 600 forint a saját spórolt pénze. Az édesanyja is városi jelenség volt. Az egyetlen fennmaradt fotón – a hetesi templom tövében, a halála évében is – csinos úriasszony: kalap, selyemruha, topánka, selyemharisnya, ridikül, sikkes mozdulat. Semmi öregasszonyos, semmi falusias. El sem tudjuk képzelni fejkendősen. A fotót kézben tartva számúzóttnek érezzük őket Hetesen, pedig otthon voltak. Az a bogárhátú olyan volt a falunak, mint egy mentőautó. Csak kopogni kellett az ablakon, s az atya máris sofőr volt. Az édesanyja pedig mindenkinek Stefi néni.⁵

Az áldozatok

(A *gyilkos*) Répási Tibor gyerekként bejáratos volt hozzájuk. A „Sütőben hagytam az ebédet”, „Kulcs a lábtörő alatt”, mondta a sekrestyés nehezen kezelhető ötödik gyerekének a plébános édesanyja, ha véletlenül házon kívül volt. Úgyszólván otthon volt náluk Répási László Tibor.⁶ Az emlékezők magányos gyereknek mondják. Egy fejjel volt magasabb az osztálytársainál. Az osztályképeken mindig oldalt állt. Mintha nem is közéjük tartozott volna. Magányos volt a családban is, ahol két lány és három fiú élt. Nagyokat csavargott, senkinek sem hiányzott. A plébánián hittek abban, ahogy ma mondjuk Ferenc pápa nyomán, hogy Isten nem teremt selejtet. Majd megnevelik, gondolták. Nem sikerült. Megsajnálták, mert a tbc-s anya, a kaposfüredi Tián Mária a gyerek négyéves kora óta többet volt kórházban, mint otthon. Mire ez a fiú kamasz lett, az anyja meghalt, az apa mostohát hozott a házhoz, és még egy testvér született.

A falu szája szerint afféle gonosz mostoha volt Simon Ilona. Hetesen nem fogadták be, már a külseje is riasztotta őket. Nagy lila száját festett magának, bordélyba illett, nem a faluba. A rámaradt félárvak közül – eskü alatt tett vallomása szerint – a leginkább a későbbi gyilkoshoz húzott. Tanúvallomásában, amelyet önként és dalolva tett, így emlékezett nevelt fiára: „Vele voltam a legjobban megelégedve a fiúk közül. Nem beszélt vissza, nem szidalmazott, nem akart bántani, ha rászóltam, akkor meghúzta magát. A magatartása eléggé gyámoltalan és gyáva volt.” Mások azt mondták róla, hogy sunyi. Az iskolával csak baja volt ennek a gyereknek. (Hetedikben megbukott – történelemből és magyar nyelvtanból. Osztályt ismételt, így csak 1961-ben végezte el Hetesen az általános iskolát.) A többi gyereket szinte áztatta a vallomástevő nevelőanya. Józseftől egyszer elvett egy pisztolyt, mire az késsel támadt rá. Erzsébet öngyilkossággal próbálkozott (méreggel, kötéllel), aztán megszökött hazulról. Ha lehet ilyet mondani erről az anyáról, Tibort hozzájuk képest kedvelte. Nevelte is: Aki gazdag, attól el kell venni, amiye van, mondta neki mániákusan. Megfogantak a szavai. Tóth István, a marcali laktanya alezredese szerint⁷ Répási Tibor honvéd meg akarta győzni a társait, hogy az „élet sok pénz nélkül nem ér semmit”. Ezzel a véleményével, ahogy akkor mondták, szinte kakukktojás volt a többiek között.

És milyen volt az apa? Ő is önként tanúskodott. Nem sok jót mondhatott magukról. A proletársoron laktak, a Petőfi u. 29-ben. Abban az időben, amíg az édesanya kórházban volt, és a gyerekek otthon árválkodtak, mézszlopás miatt a börtönt is megjárta. (A sekrestyés feladatait jobbára a nagyobbik lány, Rózsi látta el, és egyébként is csak 1961-ig volt sekrestyés.) Nem kárhoztathatjuk, mert védeni is próbálta a fiát. Csak túlzásokba esett. „Jó gyerek volt, mondta, az iskolai évek alatt nem volt vele különösebb baj. Inkább szerény volt.” Igazmondónak egy másik kérdésben sem tartathatjuk ezt az apát. A tárgyaláson azt mondta, hogy ők a fiával Stefi nénit csak „nagyságos asszonynak” szólították. Csak szenet, fát segítettek neki behordani. Merville Stefánia jósága felejtődött. És soha, senki nem szólította Hetesen „naccságának”. A

gyilkos tanúvallomásában is Stefi néni. (Kétszer is. Meg is erősítette, hogy mindig így szólította.)

A tárgyaláson a testvérek sorsáról is kiderült egy s más: hogy József Márianosztrán ül, Zoltán ismeretlen helyen, de börtönben. A húga öngyilkos lett, de az apa időben levágta a kötélről. A gyilkos tanúvallomása arról is szólt, hogy nem járt haza a szüleihez, mert „nevelőanyámmal nem voltam jó viszonyban”. Vajon ki mondott igazat? Az anya vagy ő? 1967 áprilisában, a hetesi búcsún látták utoljára. Szép kis család, mondhatnánk közhelyszerűen. De nem ilyen egyszerű a dolog. Fájdalmas történet ez, úgy, ahogy van, arra is példa, hogy íme, így „nevelődhet” gyilkossá valaki. A népmesében a szegények általában jók, a gazdagok rosszak. Meseszerű művekben, például Móra Ferencnél is, szegénységben terem a jóság. Túl sok ellenpélda találnánk erre az életben. Ha az áldozatok szerepére gondolok, a Szerb Antal nyomán szállóigévé vált mondat jut az eszembe: „Minden jótett elnyeri a maga méltó büntetését.”

(Egy papi pálya rejtélyei és állomásai) Hollós Béla plébános úrnak nem esett volna semmi baja, ha Kaposváron maradhat. Elképzelhetetlen, hogy önként távozott volna 1911-ben épült szépséges kis neoromán templomából, ami eredetileg a Somsich Gimnázium (ma Táncsics) kápolnája lett volna; továbbá az akkoriban legszebb, polgári értékeket őrző városrészből; a gyönyörű park közeléből; szeretett hívei köréből. Nem ez volt az egyetlen meglepő áthelyezés akkoriban városból faluba. De a miértnek írásos nyoma sosem maradt. Szóban intéződött minden. Oknak elég volt, hogy valakit túlságosan is kedveltek, ahol éppen volt. Egy evangélikus lelkész mesélte a minap a rádióban, hogy Nagytarcsáról egyszer csak Békésben találta magát, és öten figyelték. (Arra is van példánk, hogy pusztán a népszerűségéért megölték valakit Rábakethelyen. A szülővárosom, Szentgotthárd szomszédságában történt. A huszonhat éves Brenner János⁸ káplánnal harminckét késszúrás végzett a zsidai erdőben. Haldoklóhoz csalták. Sokáig beszélni sem lehetett arrafelé arról, hogy mi történt. Az 1950-es években megfélemlített nyugati határszélen vagyunk. Valakit megvádoltak a gyilkossággal, halálra is ítélték, de azután felmentették. A hatalomnak akkor és ott kevesen hittek. Maradtak a talányok.

Csak a kutatásaim során csodálkoztam rá, hogy a nagyon városi Hollós Bélát a szolgálat inkább falvakhoz kötötte. Lehet, hogy mégsem száműzöttként élte meg a hetesi pásztorkodást. Életrajzában meglepő tény, hogy szinte kizárólag somogyi falvakban szolgált. Valamiképpen idekerült (ki tudja, miért?), aztán maradt. Egy névtár őrizte meg szűkszavú életrajzát.⁹

Kisbéren született 1914. november 20-án. Az apja tanító volt. A család három fiúgyermeket nevelt: Bélát, Sándort, Jánost. Hollós Béla Győrött és Pápán járt gimnáziumba. 1936. június 22-én érettségizett. 1937–1941 között a veszprémi szeminárium növendéke volt. 1941. március 30-án szentelték pappá. 1941. július 1-jétől káplán Mernyén. 1946. júl. 12-től Felsőmocsoládon plébános-helyettes. Epizód, hogy az 1947–1948-as tanévben a budapesti teológián kánonjogot hallgat. 1951 novemberétől templomigazgató és hitoktató a kaposvári Szent Imre plébánián. 1959

márciusától lelkész Hetesen, 1966 májusától esperes ugyanott. 1967. december 3-án gyilkosság áldozata lett. Kisbéren temették el december 9-én óriási részvét mellett a családi sírboltba. Apja mellé, anyjával együtt. Klempa Sándor veszprémi apostoli kormányzó mondta a gyászbeszédet. A gondosan vezetett „historia domus”-ból tudjuk, hogy negyven paptestvére kísérte el utolsó útjára. Ugyanebből a naplóból tudjuk, hogy néhány héttel korábban egy másik esemény is megrázta a falut. A falu orvosa megölte gyógyíthatatlanul beteg gyermekét, aztán a saját életének is véget vetett. Eltemették, de nem a temető árkába. A helybeliek részvétből is, irgalomból is jól vizsgáztak.

(*A történet rekonstruálása*) Hiányos emlékdarabkákból, megsárgult periratokból, tanúvallomásokból, ítéletekből próbálom összerakni, mi is történt azon a decemberi hajnalon, fél évszázada a hetesi paplakban. (A periratokat a Hadtörténelmi Levéltárban dr. Szakály Sándor történész támogató nyilatkozatának segítségével tudtam áttekinteni. A gyilkos kiskatona volt, az ügyet katonai ügyészség tárgyalta.) – Nem perújrafelvétel ez az írás! Hogy ki tette, miért tette, hogyan tette? – nem kérdés. A bűn bűn marad, a gyilkos gyilkos. De a részletek mégiscsak érdekesek évtizedek múltán is. Nem hiszek a született gonosztevőkben, de a halálbüntetés eltörlését mégis az emberiség luxusának tartom. Ez az egész olyan bonyolult, mint a hit. Nincs hívő, aki néha ne kételkedne; és nincs hitetlen, aki némelykor ne hinne. Az igazságérzet folytonos megrendülései velejárói a halálbüntetés eltörlésének. A jogos felháborodás is. Egy kisfiú (Szita Bence) és egy szépséges fiatal trafikos lány, a hajdani szinkronúszó (Gém Fruzsina) meggyilkolása városunkban is felkorbácsolta a szenvedélyeket. Halálért kiáltottak az emberek. Ezt valahogy meg kell érteni.¹⁰ A *Hidegvérrel* amerikai kisvárosában egy időre eltörlték a halálbüntetést, aztán visszaállították. Másutt is történt ilyen, de nem Európában. Mi megengedjük magunknak ezt a luxust. Amíg lehet.

Truman Capote regényének címét nem véletlenül kértem kölcsön. Ez a hetesi gyilkosság a mi kis „hidegvérrel” sztorink. A kansasi gazda nem tartott otthon pénzt, a paplakban ez a kiskatona 130 forintot talált egy patkóerszényben. A két kansasi fiú a tenger mélyére süllyedt kincsekről álmodott, a hetesi sekrestyés ötödik gyereke arról, hogy egyszer gazdag lesz. Hét forint volt a zsebében, amikor gyilkolni indult.¹¹ S vajon mit lehetett venni akkoriban 130 forinton? Ne arra gondoljunk, hogy hány darab 3,60-as kenyeret! A legpontosabban arra emlékszem, hogy egy kezdő tanár fizetése 1300 Ft volt, tehát ennek a tizedét érte. Azaz nem sokat, de nem is olyan keveset, mint gondolnánk. Némiképp Répási emlékezetére is hagyatkozhatunk. Az általános iskola után egy ideig Komlón volt tetőfedő ipari tanuló. 1963-tól a kaposvári, Bajcsy Zsilinszky utcai főpostán dolgozott a bevonulásáig, 1966 nyaráig, mint betanuló segédmunkás. Feladatai a leginkább vidéki kiszállásokhoz kötődtek. Emlékezete szerint 1600–1700 Ft-ot keresett. (Minden bizonnyal a 31 forintos napidíjjal együtt.) S hogy mire költötte? Munkásszállásra, italozásra, néha mozira, sőt: a Csiky Gergely Színházban is volt. Könyvet nem olvasott, ezzel mintha büszkélkedett volna.

(Egyébként ha lett volna ideje felfordítani az egész házat, 70 darab százforintost, azaz összesen 7000 forintot talált volna a hagyaték átvételi elismervénye szerint.)

(Hetes) A *Hidegvérrel* kisvárosa vadnyugati atmoszférájú volt. Hetes csendes kis falu. Nem egészen az Isten háta mögött. Kaposvártól csak 11 km-re van. Köves útja volt Somogysárdra, Marcaliba. Nem zsákfalu. 1287-ben már templomos hely volt. Mátyás korában mezőváros. Egy török kincstári adóív negyven házat említ. A XX. század elején 1100-an lakták a hét utcát. Ma is. Hasonló lehetett a helyzet az 1960-as években. (Hogy közel százan szerepelnek a telefonkönyvben, ezzel az adattal már nem is tudunk mit kezdeni. Csaknem minden kölyöknek okostelefonja van – Hetesen is. De a mai falu eldicsekedhet a honlapján, hogy az iskolának nyelvi és számítógépes stúdiója van, és tizenöt művészeti csoport kelti jó hírüket.)

Abba a vadnyugati atmoszférájú kisvárosba jobban illett egy ilyen gyilkossági sztori. Ez a mondat persze időközben elavult. Olyan korban élünk, amikor mindenhol, minden megtörténhet. 2016 nyarán a gyönyörű normandiai város, Rouen egyik templomában lefejezték a nyolcvannégy éves Jacques Hamel atyát. Ő legalább nem ismerte a gyilkost. A minap egy kurd lakodalomban tizenkét-tizennégy éves gyerek volt az öngyilkos merénylő, és babakocsiba rejtette a bombát. De a múltat se felejtsük! Nem volt az olyan jó. Jacques atya városában került máglyára 1431-ben egy tizenkilenc éves ifjú lány, akit ma Szent Johannának hívunk. A máglya körül bizonyára sokan tolongtak, lássák, ahogy ég. A kivégzések látványosságnak számítottak. Lehet, hogy ma is.

(A tárgyalás) A gyilkos tanúvallomása 13,5 sűrűn gépelt oldal – szimpla sor-közzel. Egy kerek órába telhetett, amíg elmondta. Nem tudjuk, hogy írott szöveget olvasott-e fel, vagy emlékezetből mondta. Tettét beismerte, és hihetetlen aprólékos-sággal adta elő. Van logikus struktúrája mindannak, amit elmondott. Visszatekin-tett arra is, ahogy a gondolat megszületett benne. Mindenre kiterjedő gondossággal mutatta be, ahogy alibit próbált csinálni magának. Semmit sem felindulásból tett, mindent végig gondolt. Ha lehet, erőszak nélkül, ha nem, erőszakkal szerez pénzt, gondolta már a marcali állomáson, amikor Hetesre indult.

Egy filmforgatókönyv számára a gyilkos vallomása szinte kész eseménytörténet. Percről percre rögzített mindent. Egyetlen pillanatra sem volt pánikban. Hogy visszaforduljon, az órák alatt sem jutott eszébe. Furcsa távolságtartással mesélt, mintha nem az ő egyetlen, fiatal életéről lett volna szó. Gyanúsítottként tett vallomását fenntartotta. A „megbántam” szó nem szerepelt a szótárában.

„Elismerem – mondta –, hogy előre kitervelt módon, 1967. december 2-án éjjel behatoltam Hetes községben a római katolikus plébánia épületében a WC ablakán lévő rács kifeszítése útján, és az épületben a megfelelő eszközt megkeresve, a vasból készült ostyasütővel december 3-án a kora reggeli órákban előbb Hollós Béla plébánost egy ütéssel, majd pedig özv. Hollós Bélánét, a plébános anyját két ütéssel agyonütöttem, és a lakásban nekem tetsző tárgyakat, így szemüveget, bőrtokban asztali órát, kulcskarikán több kulcsot, közöttük a slussz kulcsot is, 4 db szivart, a plébános zsebéből, egy fekete színű használt pénztárcát benne 130 forinttal elloptam, és a be-

törés helyén, a WC-ablakon keresztül a házból eltávoztam. A büntettet pénzszerzési vágyból követtem el.”

Gyakran érezzük a tanúvallomás szövegében, hogy ezek nem az ő szavai. Aki a jegyzőkönyvet gépelte, meglehetősen ösztönösen vagy kötelező módon, de használta a hivatalos nyelvet. Pl. „előre kitervelt módon”; „behatoltam”; „kifeszítése útján”; „eltávoztam”; „pénzszerzési vágyból”... Ő egyszerűen bemászott volna.

Megdöbbenő, hogy másfél esztendeje eltervezte mindezt. „1966 tavaszán megfordult a fejemben – mondta –, hogy valahonnan mindenáron pénzt kell szerezni. Gondoltam arra, hogy a hetesi plébánosnak, Hollós Bélának van pénze, és ott könnyen tudnék pénzhez jutni, mert Hollós Béla idősebb, beteges ember és csak az anyjával, özv. Hollós Bélánéval – aki idős asszony – lakik együtt. Lehetséges, hogy a pap személyét ittas állapotomban katonatársaim előtt is említettem, mint olyat, akitől tudnék pénzt szerezni...” (Állítólag egyik katonatársa névtelen levélben jelentette fel a bíróságon, a levéltári anyagban nem találtam meg a levelet, de ez alapján elképzelhető, hogy volt ilyen.)

Répási Tibor 1967. december 2-án 14 órától december 9-én 9 óráig kapott szabadságot. Azt is mondták, hogy disznóölésre ment, de azt is, hogy eljegyzésre. A kaposmérői állomáson leszállt, és a Baglyas alatt, Ebédvesztő-pusztát érintve dűlőúton érkezett Hetesre. Szinte filmszerű, ahogy fényeket, zörejeket rögzít (holdvilág volt, a szeszfőzdében dolgoztak stb.), nagyon akkurátusan néz körül (a kutyaól üres). Ahogy a WC-ablak rácsát kifeszíti, az hasonlít arra, ahogy a romantikus regényekből rabok szabadulnak. Szinte késlelteti a manőver bemutatását, hogy izgalmasabb legyen. Érzelmi reakciói nincsenek. Félni se fél. Inkább csak megijed zajoktól (beugrik az ablakon egy szürke macska, egerek hancúroznak a padlásfeljáróban). Idegeségére csak az utal, hogy elszív egy csomag cigarettát. Megtudjuk, hogy 1961-ben járt itt utoljára. Mindent ismer, csak néhány új tárgy zavarja. (Ilyen például az időnként berregő hűtőszekrény.) Türelmesen vár egy támlás fehér konyhai széken. Úgy írja le a konyhát, mintha egy kamera pásztázna. (Ma is nagyon hasonló ehhez ez a helyiség.) Rápillant a faliórára, éjfél van; aztán megy az idő, és már háromnegyed öt és így tovább. (Folytonosan jelzi az idő múlását, ahogy egy krimiben szokás.) Nem akar villanyt gyűjtani, meg akarja várni, amíg virrad. Nagyon lassan világosodik, december van. Leír mindenféle tárgyat, amit egy-egy gyufa lángjánál a konyhában, a spájzban és a padlásfeljárónál lát. (Szitát, palacsintasütőt, ásót, gereblyét stb.) Úgy tűnik, semmi se kerüli el a figyelmét. És rátalál az ostyasütőre. Eddig csupán egy vastag szőlőkaró volt nála, amivel nemigen lehetett volna gyilkolni, legfeljebb verekedni.

Világosodik, a folyosóajtó mögött vár, hogy a szobából kijöjjön valaki. Arra is figyel, hogy az ajtót ne mozdítsa, mert recseghet. Negyedhétkor lépteket hall. Hollós atya volt: „Rám nézett, észrevett. Réműlt lépéssel meghátrált. Egy lépést tett hátra, én akkor kiléptem az ajtó mögül, még magasabbra emeltem azt a vasat, ezt látva Hollós Béla reflexszerűen felkapta maga elé a kezét. [...] Ebben a pillanatban ütöttem fejbe [...] összerogyott. Egy szót sem szólt. Nem is jajgatott, nem is hörgött, semmiféle hangot nem adott.”

Az anyát a szobájában ölte meg. Csak egy sikoltásnyi ideje volt szegénynek, kétszer zuhant rá az ostyasütő. „...akkor láttam meg, hogy véres az arca. Az egész arca tiszta vér volt. [...] Ilyen állapotban hagytam ott Stefi nénit...” – mondta. Tudjuk, hogy még sokáig hallotta hörögni.

Két halottal a háta mögött gondosan kikutatta az összes fiókot. Először egy szemüveget vett magához. Gyengén látott, a szemüvege összetört, régóta nem telt rá, hogy újat vegyen. De azt is elvitte, amiről fogalma se volt, hogy micsoda. A kihallgatáson tudta meg, hogy azt a fekete gyöngysort rózsafüzérnek hívják. A halott Hollós Béla zsebeiben is kotorászott. Az ostyasütő mindvégig a kezében volt, végül a falnak támasztotta. Hat óra negyvenöt perc lehetett, amikor elhagyta a házat. Egy kulcs-csomót elveszített menekülőben. Észre se vette, bűnjel lett. Csak az esemény végén voltak érzelmi reakciói: „Ideges voltam, gondoltam arra, hogy hátha jön harangozó vagy valaki más, és félttem, hogy ott talál.” Órák múlva tényleg Török Sándor harangozó találta meg a vérbefagyott holttesteket. Már háromszor beharangozott a vasárnapi misére; nem csoda, ha baljós érzésekkel indult a paplakba.

A községet elhagyva, a Kaposmérő felé vezető dűlőúton a gyilkos már rágyújtott egy szivarra. A szivarokból később nagyvonalúan ajándékozott rokonainak, katonatársainak. Távozóban először is alibit konstruált. Egy kaposvári rokon családot látogatott meg a Micsurin utcában. Azután Kisbajomban Erzsébet húgát és nagynénjét. Ezeket a látogatásokat december 2-ra datálta, senki se hitt neki. Furcsa módon a gyilkosságnak nem volt árulkodó nyoma rajta. Húgát idézem: „Amikor Tibor bátyámmal találkoztam 1967. december 3-án, magatartásán semmi rendkívülit nem tudtam felfedezni.” A marcali parancsnok is így vélekedett jellemzésében. „A szabadság után rendkívüli nyugalommal és természetességgel viselkedett, nem tűnt fel semmi különös a magatartásában.” A szabadságos katona napokkal korábban, már december 4-én visszatért állomáshelyére. Egy honvéd nem szokta így megkurtítani az eltávozást. Ha a parancsnok nem is, de mások észrevették, hogy naponta elsőként keresi a portán a Népszabadságot, izgatottan lapozza, ő, aki máskor soha nem olvasott semmit; azt is megfigyelték, hogy éjszakánként bezárkózva mos valamit a fürdőben. Akkortájt íródhatott az a névtelen levél. Valakinek eszébe jutott, hogy Répási Tibor december 3-án Hetesen volt.

Az igazságügyi szakértői vizsgálatok az érzelmek fejletlenségét állapították meg okként. Először dr. Zavilla Norbert, a kaposvári kórház patológusa, majd dr. Ozsváth Károly orvos alezredes, katonai igazságügyi szakértő és dr. Kovács Miklós ideg- és elmeorvos. Azt is tudjuk, hogy honoráriumként száz-száz forintot kaptak. Ismerjük a hivatalból kirendelt védő nevét: dr. Varga Károly volt Kaposvárról. A történetet olvasva az érzelmek teljes hiányával találtam magam szemben. Katedrán töltve életemet, elszörnyedtem, mivé lesz érzelmek, érzelmi nevelés nélkül egy ember. Kimondta ugyan, hogy: „Bűnös vagyok.”, de vajon történt-e benne valami ez alatt. A hálát nem ismerte, a jóságra nem emlékezett. A részvét nem rendítette meg. A tárgyaláson az egyik fogalmazó (Ráczné) megszánta. Nem reagált rá. Amikor az ítéletet kihirdették, elszürkült. Utolsó vacsoráját és reggelijét megette. Nem tudjuk,

kitől búcsúzott el, egyáltalán elbúcsúzott-e valakitől. Még nem volt huszonhárom éves, amikor meghalt. Vajon volt-e ember, akinek hiányzott? Hogy miért kellett meghalnia, tudjuk. De vajon miért élt?

(Az ítélet) Rettenetes volt a bűn, rettenetes a büntetés. Az ítélet kelte 1968. március 1. A tárgyalás három napon át tartott. A falu közel kétszáz lakosa tett előzőleg vallomást. Hiába volt bűnös ez a fiatal honvéd, egy halálos ítéletet mégiscsak rettenetes olvasni: „A Népköztársaság nevében! A Kaposvári Katonai Bíróság Kaposváron, 1968. február 28., 29. és március hó 1. napján megtartott nyilvános tárgyaláson meghozta a következő í t é l e t e t: A Néphadsereg Marcali 6043. alakulat állományába tartozó és 1967. december hó 12. óta előzetes fogvatartásban lévő R é p á s i T i b o r honvéd, aki 1945. június 6-án Kaposfüreden született, Hetes, Petőfi u. 29. szám alatti lakos, magyar állampolgár, 8 általános iskolai végzettségű, betanuló munkás polgári foglalkozású, nőtlen, vagyontalan, apja: József, anyja néhai Tián Mária, büntetlen előéletű vádlottat b ű n ö s n e k mondja ki előre kitervelt módon, nyereségvágyból és több emberen elkövetett emberölésben, é s e z é r t ő t halálbüntetésre í t é l i. A felmerült bűnügyi költségek az államot terhelik. Bűneljegyzék...” (Aláírni is rettenetes lehetett. Talán ezért olvashatatlanok a kézírásos aláírások, a tanács elnökéé és az egyik katonai ülnöké. A harmadik valamennyire kisilabizálható. Furcsa, hogy gépirással nem ismételték meg a neveket egy ilyen okmányon. Hogy nem volt kötelező!) A kegyelmi kérvényt április 10-én elutasították, május 3-án hajnali öt órakor az ítéletet végrehajtották. (2015. május 16-án egy fotón bemutatta valaki a hajdani hóhér kötelét a Somogyi Hírlap olvasóinak.)

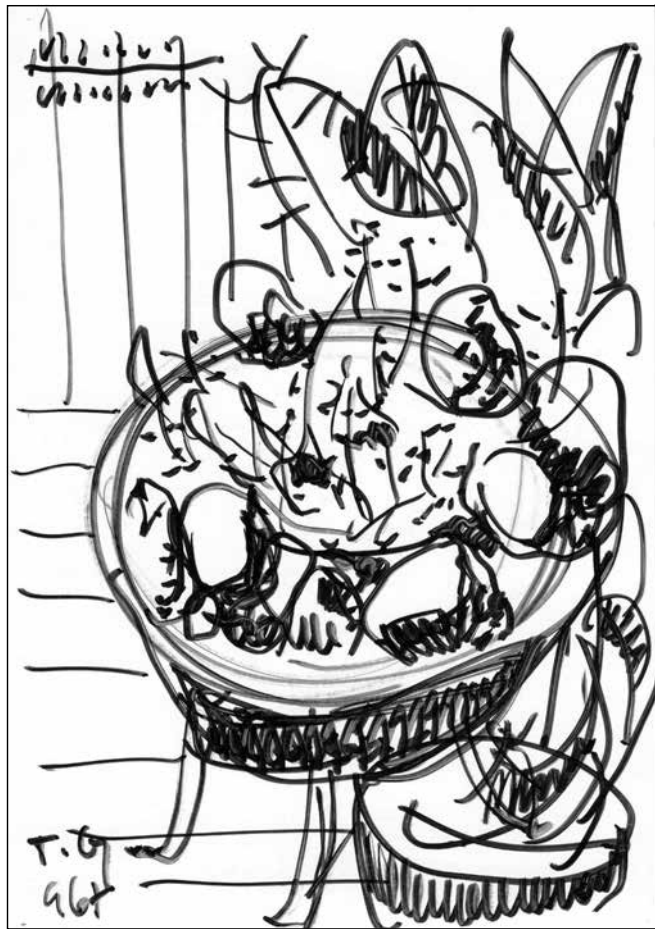
S hogy mi maradt Répási Tibor után? 1 db legénységi köpeny, 1 db legénységi zöld ing, 1 pár legénységi kesztyű, 1 db legénységi pantalló és egy pár legénységi barna félcipő. Semmi sem volt az övé, csak egy Pobjeda karóra és egy pálinkásüveg, amit elküldtek a nagynénjének Kisbajomba, valamint egy semmit sem érő nyaklánc, amit megkapott a húga.

A Hadtörténelmi Levéltárban nagy kartondoboz őrzi a per iratait. Elöttem fél évszázada nem nyitotta ki senki. A dobozban cédula: naplózott ügyiratok. Irattárba helyeztetett 1968. május 6-án. Megőrzendő 2008. december 31-ig. Ez már egy felejtésre ítélt történet volt.

Jegyzetek

- ¹ Öt napig semmit sem olvashattak a gyilkosságról, mintha hírértéke se lett volna. (Lásd: *Kettős gyilkosság Hetesen*. Somogyi Néplap, 1967. december 8.) Több mint két hét telt el bizonytalanságban. (Lásd: *Elfogták a hetesi gyilkost*. Somogyi Néplap, 1967, december 19.) A periratokból tudjuk, hogy december 12-én lett gyanúsított Répási Tibor.
- ² Capote, Truman: *Hidegvérrel*. Fordította: Szijgyártó László. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006, 14.
- ³ Vas András: *Az elítélt halálának oka: fulladás*. Somogyi Hírlap, 2015. május 16., 4. (Megjegyzés: az 1956-os megtorlások után csak két halálos ítélet született Somogyban. Mindkettőt katonai bíróság mondta ki.
- ⁴ A kisbéri plébániától megkaptam mindkettőjük keresztlevelét és halotti bizonyítványát. Az anyja neve a család franciaországi származására utal. A francia tengerpartot idézi.

- ⁵ Arról, hogy miként éltek Hetesen, Bank Lajos hajdani iskolaigazgató mesélt nekem, aki a történet minden szereplőjét ismerte, a gyilkost gyerekkorában tanította. Részt vett a tárgyaláson is a kaposvári Bajcsy Zsilinszky utcában. Az áldozatok fotóját is tőle kaptam.
- ⁶ Répási László Tibor: Kaposfüred, 1945. június 6. – Kaposvár, 1968. május 3.
- ⁷ A laktanyaparancsnok jellemzését idézzük majd, annak ellenére, hogy a gyilkos csak 1967. november 13-án került Marcaliba, korábban a kaposvári laktanyában volt.
- ⁸ Brenner János káplán (1931–1957). Boldoggá avatása folyamatban.
- ⁹ Lásd: Pfeiffer János: A Veszprémi Egyházmegye történeti névtára (1630–1950) püspökei, kánonokjai, papjai. Püspöki Levéltár. Veszprém, [1990], 502–503.
- ¹⁰ A liberális joggyakorlat időnként kiveri a biztosítékot. A. B. Breivik például, aki hetvenhét embert ölt meg, beperelhette a norvég államot embertelen bánásmód miatt. Három helyiségből áll a cellája. Futópadja, szobabiciklije, internetje van, de hideg a kávéja. A pert megnyerte, 53 évesen szabadul. Mit mondhatunk erre?
- ¹¹ Katonáskodása idején a kaposvári rokonoktól néha kapott egy-egy húszast. Többnyire mások fizettek neki, amikor kedvenc kocsmáit látogatta városunkban. Ilyen volt az Aranyfácán, a Hársfa, a Szomjás, a Zöldfa, a Fészek és az Erdei Borozó.

Takács Gyula: Köves tál, 1967.